

Ő is így látta

Csapongó beszélgetés Vezér Erzsébettel Adyról, József Attiláról és egyéb témákról

Vagy úgy van, vagy csak úgy gondolom, hogy az Ady-irodalomról szóló alapműveket, kritikákat Hatvány Lajos, Király István, Bölöni György és Vezér Erzsébet jelentette. A lényegen nem változtat Vezér Erzsébet Ady-kötetének jelentősége. S hogy a nemrég csobánkai találkozásunk alkalmával nem csupán Ady került szóba, az nem az én „vétkem”. Természetesen örülök neki.

■ **Én Önt a majdnem húsz évvel ezelőtt kiadott Ady Endre élete és pályája című (második kiadásban közreadott) könyvéből ismerem. Miért éppen Ady?**

– Sokat jártam Erdélyben, Érdmindszenten is, végigjártam az Adyhoz kötődő helyeket. Sajnos, azt nem tudtam elintézni, hogy filmet is csináljunk erről. Érdekes, hogy nekem Kosztolányi volt a kedvenc költőm. S úgy kerültem Adyhoz, hogy az Akadémiai Kiadóban szerkesztő voltam, és Földessy Gyula akkor adta ki az Ady-próza első két kötetét. Fenomenális volt, hogy miket tudott az az ember, amit mi még most sem tudunk. Akkor szerettem bele Adyba, mert mindent úgy látott, ahogyan ma kellene látnunk: ugyanazokat a hibákat, a nacionalizmust, mint az egyik legsúlyosabb gondot. Csak tanulni lehet tőle. Én két „publicisztikai” válogatást is csináltam, és most azért adják ki harmadik kiadásban az én Ady-könyvem, mert tényleg igénylik a tanárok, s remélem, nemcsak ők. Nyolc kötetet szerkesztettem.

■ **Ha már Kosztolányi került szóba – s mert Csáth Géza sem független tőle, akár rokoni kapcsolatban –, közelebbről ismerte?**

– Én Ádámmal, a fiával voltam nagyon jóban, aki egyébként mindig úgy kért kölcsön, hogy „Erzsi, te tartozol nekem húsz forinttal.” Nos, egy nagyon kedves történetet mondanék el: **Eörsi Pistával** együtt készítettünk Lukács Györggyel egy életrajzi interjút, s Lukács elmondta, hogy Kosztolányi fölment a Népbiztosságba és fölajánlotta, hogy lefordítaná A tőkét. Még **Eörsi** mondta is, hogy legalább lenne egy jó Tőke-fordítás, mire Ádám: Nagy kurva volt, de azért ezt nem hiszem. S ki derült, hogy igaz volt a dolog. Hihetetlen, az apjáról, ugye, mindenki szobrot csinál, Ádám meg így...

■ **Akkor maradjunk Lukács Györgynél...**

Vezér Erzsébet

– Nem szerettem, de egy olyan ember volt, akivel vitatkozni lehetett, egy nagy filozófus. Tud még egy nagy embert, akinek ha ellentmondanak, nem foryan föl? **Eörsi Pista** nagy vitaközlő volt, jó sokat odamondogatott Lukácsnak, ő pedig kedves nyugodtsággal védte a maga igazát. Most sokan nagyon ellenszenvesnek tartják, még a tanítványai is támadják, egyesek nagyon csúnyán. Ő kitarított elvei mellett, de mondott olyant is **Eörsinek**, hogy ezt az egészet abba kellene hagyni, és valami újat kezdeni. A fiatalkori művei számomra igazán nagyok.

■ **Nagyon hosszúra nyúlta a beszélgetésünk, ha mindenkit sorra venénk, akiről Ön írt vagy kapcsolatba került velük. József Attilát azonban nem hagyhatjuk ki.**

– Attilát én nem ismertem, és sokáig nem ismertem föl az ő nagyságát sem. A harmincas években kezdtem olvasgatni a Szép szót, s akkor jöttem rá, hogy kicsoda ő, s akkor kezdtem kutatni. Így jutottam el Londonba Gyömrői Edít, Attila pszichoanalitikusához, akibe szerelmes volt. Gyömrői Edit még a Magyar Tudományos Akadémiának sem akarta odaadni a dolgait, de meg ideadta, s amilyen vagyok, rögtön odaadtam a Múzeumnak. Most pedig milliókat fizetnek egy-egy kéziratáért. A Dunánál, azt hiszem, hatmillióért kelt el. Gyömrői Edittel azután nagyon jó kapcsolatba kerültem; Attila neki csak egy beteg volt. Kutattam a padlásán, s találtam egy József Attila dedikálta kötetet.

Megkérdeztem Edittől, hogy ezt elvihetem-e. Azt válaszolta, hogy „még egy kicsit hagyj nálam”. Tehát azért mégiscsak több volt neki, mint egy beteg.

■ **Mennyire becsülik meg Magyarországon ezeket a dokumentumokat?**

– Majdnem semennyire, mert a múzeumoknak nincs rá pénzük. Van egy magángyűjtő, Kiss Ferencnek hívják, ő elég jól fizet a kéziratokért. Készített nekem egy bibliofil Ady-kötetet, de az üzletekbe igazán el sem jutott, szétkapkodták napok alatt.

■ **Így megőrizhetőek ezek az értékek?**

– Miért ne?! Ő egy magánmúzeumot akar létrehozni, s esküszöm, hogy jobban vigyáz az anyagra, mint némely múzeumok. Valamikor, amikor a Petőfi Irodalmi Múzeumban voltam, éppen az, aki az Ady-kéziratokat gyűjtötte, a fiókjában tartott kéziratokat. Tehát így becsülték meg. Szerintem jobb, ha oda jutnak az anyagok, ahol azokat értékelik is.

■ **Sinkóval – hogy ne távolodjunk el teljesen Vajdaságtól – milyen volt a kapcsolata?**

– Idő híján róla is csak egy epizódot mesélek el. Tizenhat éves korában fölhozta a verseit Kassákhöz, s a Kassák azt mondta, hogy jó, jó, de hogy lehet leírni egy ilyen banális szót, hogy nap?! Írja azt, hogy kicsattanó égi nyársfa. Egyébként nagyon szeretem Sinkót, van is tőle levelem, és nemcsak az Optimistákat tartom nagy munkának, hanem az Egy regény regényét is.

■ **Talán Önről, Vezér Erzsébetéről is illene ejtenünk néhány szót...**

– Az életem jórészt abból állt, hogy mindenünnen kirúgtak – két egyetem elvégzése ellenére. Sok bűnöm volt, az egyik a Tito-ügy. Két diplomával a Ganz gyárban gépförkísaszonny voltam, aztán fordítóirodába helyeztek át, később pedig személyzetist akartak csinálni belőlem, de semmi sem lett belőle. Erre azt mondta az igazgató, hogy nagyon jól van ez így, Erzsi, mert magának szíve van. Nem értettem én azt akkor, negyvenhatban. Aztán a Művelődési Minisztériumból rúgtak ki talán fél év után. Két évig voltam a Sztálin Akadémián, amely tiszteket nevelt, de onnan is repültem. Ez ötvenkettőben vagy ötvenháromban történt, akkor már körülbelül tudtam, hogy miről van szó, hogy „elvtárs, maga sokat járt külföldön”. Persze, igaz, hogy negyvenhét-nyolcban Zágrábban voltunk szilveszterezni, de akkor még Titóval nem volt semmi baj, amikor „baj lett vele”, akkor nekem is gondom származott belőle, tehát kirúgás. Ötvenhat után Nagy Imre édesanyját látogattam, mert nagyon jóban voltam a lányával, hát ez sem vetett rám jó fényt...

■ **Ön örök ellenzéki?**

– Az az érzésem, hogy igen. Én nem voltam politikus, de az igazságot szerettem. Én inkább egy érzelmi ember vagyok, és nem egy tudós. Minden véletlenül jött az életemben, ahogy elmondtam.

FODOR István

Munk Artúr, Babits, millecentenárius...

Üzenet 1996. április–június

Gubás Ágota bevezetőjével **Napló 1915–1916** címmel közli az Üzenet jubileumi évfolymának legújabb, április - május - júniusi tripla száma **Munk Artúr** első világháborús feljegyzéseinek első részét, amelyben a szerző a mozgósításra emlékezik vissza, majd galíciai élményeiről és a visszavonulás napjairól számol be nagyon olvasmányos stílusban. Ahogy Gubás Ágota is megjegyzi szövegében: „A napló első oldalain még a háborút gyorsan elmúló »hecc«-nek tartó tartalékos főorvos a szemünk láttára edződik meg, válik tapasztalt kétkedővé. Izgalmas olvasmány nemcsak abból a szempontból, miként alakult egy magyar ezred sorsa az első világháborús frontokon, még Egyiptomban is, hanem végtelenül érzékenyen mérhető szemléletbeli átalakulást figyelhetünk meg Munk Artúr feljegyzéseiben, attól kezdve, hogy »divisionk nagyszerűen dolgozott«, egészen addig, hogy fogcsikorgatva káromkodik 1916-é-

FOLYÓIRAT